

ՌՈՒԲԵՆ ՄԱՔԱՊԵՏՈՅԱՆ

Բանասիրական գիտությունների թեկնածու

ԿՈՄԻՏԱՍԻՆ ՆՎԻՐՎԱԾ ԱՐԺԵՔԱՎՈՐ ՄԵՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

*«Մոդոնն ևսխախնամութեան ընծան եղա՛մ
Մուրթ Էջմիածնին: Կոմիտասս Վարդապետ Մուրթ
Էջմիածնի ընծան հանդիսացա՛մ հայ ժողովրդին»:
(Վազգեն Առաքինի կոնդակից)*

Շահան Շահնուրը հայ ժողովրդի երբևէ սպեղծած մշակութային բարձրագույն արժեքներին անդրադառնալիս Ս. Մաշտոց, Կաթողիկե, Անդրանիկ շարքում նշում է նաև մեծն Կոմիտասին՝ իբրև հայ ոգու թռիչքի բարձրագույն արտահայտություն: Եվ պարահական չէ, որ Կոմիտասի մասին սպեղծվել է հսկայական գրականություն թե՛ իր երկրային կյանքի ընթացքում և թե՛ դրանից հետո: Նրա մասին գրել են մտերիմներն ու աշակերտները, հայերն ու օտարները, գիտնականներն ու քաղաքագետները: Նրա մասին սպեղծվել է բազմաձևավալ ու բազմամուն րեսական-վերլուծական, գեղարվեստական, հուշագրական գրականություն, որոնց հեղինակները փորձել են վերակերպել իրենց Կոմիտասը, քանի որ ամեն հայ ունի իր Կոմիտասը, ամեն հայ նրան րեսնում է իր հոգու արտացոլանքում... Եվ այս ամենի մեջ, իհարկե, մասիսվում է սեակյան «Ջանգակապուրնը», որպես անլռելի Կոմիտասական...

Մակայն պարզվում է, որ դեռ շատ բան կա ասելու Կոմիտասի մասին: Եվ դրա լավագույն ապացույցը Խաչիկ Բաղիկյանի «Կոմիտասը՝ ինչպիսին եղել է» գիրքն է, որ 2002 թ. լույս է ընծայել «Ջանգակ-97» հրատարակչությունը: Նեղինակն անձանոթ անձնավորություն չէ հայ մրավորական շրջանակներում: Նամալսարանի բազմավաստակ լեզվաբան պրոֆեսորը հեղինակ է բազմաթիվ գիտական ու մեթոդա-մանկավարժական ուսումնասիրությունների, որոնցից նշանավոր են շարահյուսական բազմաթիվ կնճռոտ հարցերի վերաբերյալ նրա աշխատությունները, բառարանները: Եվ ահա անակնկալ և հաճելի մի շրջադարձ, Խ. Բաղիկյանը գիրք է գրել Կոմիտասի մասին:

Ըստ երևույթին հոգու խորքում անթելված և րասնամյակներ շարունակ միացող սերն առ երաժշտությունը պոթեկացել է և սրիպել հեղինակին ի վերջո լույս աշխարհ բերել սրբի և մրքի մի զարմանալի համադրություն ներկայացնող այս գիրքը: Իրոք, դժվար է րալ այս գրքի ժանրային բնութագիրը: Նեմվելով ժամանակի մամուլի հաղորդումների, ժամանակակիցների հուշերի և ամենաբազմազան աղբյուրների վրա՝ հեղինակն ամենայն մանրամասնությամբ (հաճախ օրերի և նույնիսկ ժամերի ճշրությամբ) գծում է Կոմիտասի կյանքի ուղին: Գիտականորեն վերլուծված է Կոմիտասի կերպարը հայ իրականության մեջ՝ իբրև մեծ երգահան, բանաստեղծ, բանասեր, խմբավար, մանկավարժ և րեսաբան:

Գիրքը միաժամանակ պարունակում է զգացական մեծ լիցք. Կոմիտասի կյանքի ու գործի դարձյալ-վերլուծական ընթացքը հաճախ ընդմիջվում է քնարական շեղումներով, որպեսզի ամենից հաճախ գերիշխում են հանճարեղ Պարույր Սևակի սքանչելի «Զանգակատյան» դողանջները: Իսկ այն բոլոր դեպքերում, երբ անգոր է փաստը, և բացակայում են կոնկրետ տվյալները, ասպարեզ է գալիս հեղինակի երևակայությունը, և իրար են միահյուսվում իրականն ու երևակայականը՝ վավերականն ու գեղարվեստականը: Հեղինակն այս հնարքին է դիմում հարկապես Կոմիտասի ներաշխարհը, նրա ապրումներն ու մտորումներն ընթերցողին ներկայացնելիս՝ միշտ մնալով հորինվածքի հավանականության սահմաններում (ինչպես, օրինակ, հեռավոր Բեռլինում, Փարիզում ու Պոլսում Կոմիտասի հայրենաբաղձությունը կամ կուսակրոն քահանայի աշխարհիկ ոգորումները նկարագրելիս):

Գրքի ողջ կառուցվածքը հուշում է հեղինակի գիտական մոտեցումները. գիրքն ունի ամփոփում անգլերեն լեզվով, հավելված, ուր բերվում է Կոմիտասի կյանքի տարեգրությունը՝ ամենայն մանրամասնությամբ, նմուշներ կոմիտասյան ասույթներից, Կոմիտասի մասին եղած հայերեն և ռուսերեն գրականության սպառիչ ցանկ, գեղարվեստական երկեր Կոմիտասի մասին, նշանավոր մարդկանց ասույթներ և այլն, և այլն: Ասել, որ Խ. Բաղիկյանն ի մի է բերել, հավաքել և մեկնաբանել այն ամենը, ինչ մինչև այժմ հայտնի էր Կոմիտասի մասին, նշանակում է թվել գրքի արժանիքների մի մասը միայն: Խաչիկ Բաղիկյանն այս ամենն անցկացրել է իր սրտի թուրայով՝ սրելով նրան Կոմիտասին արժանի և նրա հիշատակը հավերժացնող մի գործ:

Կցանկանալինք նշել նաև գրքի դաստիարակչական նշանակությունը հարկապես երիտասարդության համար: Մեր օրերում, երբ «օտարամուտ ախար» իր վայրի խրախճանքն է տոնում, և եթերը ողողված է ամեն ինչով, բացի Կոմիտասից, այս գրքի անհրաժեշտությունն ավելի է կարևորվում մեկ անգամ ևս Կոմիտասին հաղորդակցվելու և ազգային երաժշտության ապագայի մասին խորհելու առումով:

Մնում է միայն ցավել մերօրյա մի «պակասության» համար. գիրքը լույս է տեսել ընդամենը 500 օրինակ, որ նման գրքի համար մի կաթիլ է մեծ ծովում: Մնում է հուսալ և սպասել լավ ժամանակների, երբ հայ ընթերցողը վերստին կգտնի իր նախկին ընթերցասիրությունը, և այս խիստ արժեքավոր և մնայուն գիրքը, ազատվելով մանր-մունր թերություններից ու վրիպումներից, կվերահրապարակվի պարզապես փառանքալիկ ու կգտնի իր ընթերցողը: